

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р (PhD) АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА ПЕНЧЕВА, Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, професионално направление 2. Хуманитарни науки; 2.1. Филология; Научна специалност: 05.04.06 Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Чешка литература), за научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност "доцент" по професионално направление 2.1. Филология, обявен в "Държавен вестник ", бр. 97, дата 06.12.2016, с допуснат един кандидат – гл. ас. д-р ГАЛИНА НЕДЯЛКОВА КУРТЕВА

Настоящото становище е изготвено съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), изискванията на Правилника за приложение на закона и Наредбата за развитие на академичния състав на НБУ.

В началото следва да кажа няколко думи за собствената си квалификация и респективно пригодност да оценявам подготовката и представените за целите на конкурса материали от кандидатката гл. ас. д-р Галина Куртева. От 2003 г. насам съм преподавател основно по чешка литература и славянски литератури, като хабилитацията ми е по първата от двете упоменати научни специалности. В същото време близо 30 години, от 1981 г. приблизително до 2010 г. съм преподавала активно практически чешки език на българи в СУ, НБУ и другаде. И в момента преподавам дисциплините Теория на превода, Теория и практика на редакторската работа и Редактиране на преводен текст на магистри в ЮЗУ (втората дисциплина преподавах няколко години и в НБУ), а извън академичните си изяви съм дългогодишен преводач на чешка проза и редактор на вече вероятно над 100 художествени и научни тома (в някои от последните фигурираха и статии от чуждестранни българисти, където се наблюдаваха немалка част от разглежданите в представената монография грешки). От известно време работя върху учебно помагало, насочено към типичните грешки при превод от славянски езици на български език. Имам немалко научни публикации, третиращи аспекти на т. нар. „славяно-славянски“ превод.

На вниманието на научното жури е представен **сериозен монографичен труд** с несъмнена приносност и полезност, съчетаващ дългогодишен и очевидно много богат практически преподавателски опит, задълбочена теоретична езиковедска подготовка конкретно в областта на българската морфология, както и най-модерна методологична база в областта на изследването и описването на грешките при усвояването на чужд език. Без да съм специалист по преподаване на български език като чужд, прегледът на впечатляващо богатата библиография към текста ми позволява да заключа, че той е новаторски и уникален по рода си. В сравнение с някои по-стари разработки трудът на Г. Куртева описва и набелязаната проблематика в една качествено нова ситуация на изучаване на чужди езици изобщо (и в частност на български), настъпила, да кажем, през последните десетина години – ситуация с повсеместно достъпно ползване на интернет (и съответно на електронни курсове със и без преподавател), на свободно придвижване и общуване с носители на изучавания език, на достъпност на неограничен брой писмени и аудио материали, възможности за едновременно изучаване на два и повече езика с телефонни приложения и т. н. Независимо от това, както се вижда, количеството и типологията на разглежданите грешки не се променят чувствително, което говори за тяхната дълбинна обусловеност и предпоставеност.

В уводната част са добре обосновани избраните методика и структура на работата с оглед на намерението текстът да има и приложна, практическа стойност – да служи на преподаватели, на чуждестранни обучавани, но и на бъдещи лектори и автори на учебници по български език за чужденци, и особено благодарение на възможността за прогнозиране на грешките и съответно акцентирание на съответните модули от обучението. Лично за мен представлява голям интерес твърдението от стр. 13 за големия процент общи грешки независимо от изходния (евентуално родния) език на обучаваните – твърдение, подкрепено и с емпирични и таблични данни нататък в текста. Все пак моят личен опит ми говори, че при езици със сходна граматична структура, или само частично сходна (примерно наличие или не на падежна система при имената, наличие или не на определителен член, наличие на граматичен род) грешките при усвояване на дадената категория са значително по-малко. Така например докато руският език се изучаваше активно и продължително в българските училища, грешките както в употребата на един

или друг падеж като семантична категория, така и в самите падежни окончания при изучаване на чешки и полски например бяха сравнително малко. Днес обаче се натъкваме на почти пълна непроницаемост на въпросната категория и е по-скоро рядко изключение студент да се справи задоволително с нея. От друга страна, необяснимо често съм констатирала сериозно неумение на студенти да се опират на пълно застъпената в български категория глаголен вид, почти на сто процента аналогична на тази в чешки, руски, полски и т. н., при образуването на просто или сложно бъдеще време във въпросните езици, така че в заключенията на д-р Куртева може би има резон. Все пак смятам, че това би била една перспективна линия за бъдещи изследвания – опит за предвиждане, квантифициране и систематика на грешки при обучавани, носители на език с чувствително различен граматичен строй; авторката несъмнено вече разполага с достатъчен езиков материал за целта. Мащабната извадка на изучаващи български език с родни езици от различни езикови семейства, билингви и полилингви е определено впечатляваща.

Намирам изследването за перспективно в смисъл, че може (дори трябва) да бъде допълнено с част за **глаголните категории**, тъй като и там грешките при обучаваните са твърде много, особено по отношение на времената и преизказността.

Важно е отграничаването на **системни и несистемни грешки**, като съвсем правилно вниманието е фокусирано върху системните грешки. Изключителната пъстрота на изследването откъм методики, групи, източници на ексцерпиране и т. н. действително е гаранция за отсяването на системните, устойчивите грешки.

Първата секция от текста, „Изходни положения на изследването“, дава представителен и добре подбран преглед на най-новите теории за естеството, класификациите, причините и т. н. на грешките при усвояването на чужд език изобщо и на български като чужд, с позоваване на световни автори, който говори за отлична запознатост на авторката с най-новите постижения в тази сравнително нова научна материя. Уговорени са някои допускащи различни тълкувания постановки, както и точното оперативно значение на употребяваните централни за изследването термини като „междинен език“.

В глава I.2, „Феноменът грешка“ с мяра и очевидна компетентност отново са представени най-модерни теории не само относно дефинирането на феномена, но и относно причините и механизмите на пораждането му, както и вътрешната му класификация. Плавно се

преминава към граматическите грешки и оттам – към спецификите на българската граматична система.

В, така да се каже, предметната част на текста (III глава) имам известни колебания дали не е могло да бъдат леко редуцирани частите, описващи разглежданите категории, за сметка на цитиране и систематизиране на повече грешки. Може би не е нужно например да се описват начините за образуване на множествено число, формалните белези на трите рода и т. н. Но пък в този си вид книгата се явява едновременно и ценно практическо помагало за бъдещи изучаващи български език чужденци. Отделно направените прегледи на трите категории показват отново отлична запознатост с най-актуалните лингвистични теории, както и с научните спорове по тях, не само в България, но и в света. Отразени са и съвременните тенденции и/или кодификации у нас, например силното маскулизиране на названията на професии (което според мен минава разумните граници и не бива да се поощрява) или правилото за бройната форма (доста изкуствено и исторически неоправдано отново според мен).

Интересен и незасегнат в текста момент е според мен този за **хиперкоректността** като източник на грешки. (Така например чехите, владеещи български, избягват ел-овите глаголни темпорални форми, а покрай тях и преизказните такива, и описват като свидетели случки, на които не са присъствали.)

Към обемната и изчерпателна библиография бих препоръчала все пак сборника „Прояви на междуезикова асиметрия при превод от чужд език на български“, София, Изд. на БАН, 1986 – макар да разглежда предимно глаголни категории и синтактични модели, има доста сериозни теоретични постановки.

Ще спомена и някои дребни забележки, немалка част от които са с чисто технически характер и са могли да бъдат отстранени при една щателна редакция по време на издателската подготовка на тома. Така например няма единство при препратките в скоби – в някои от случаите имената на цитираните автори са кирилизирани (или българизирани), в други случаи обаче са оставени на латиница, както и в самата библиография в края, което лишава оформлението от възможността да се обединят в една библиография данните на различни азбуки; срещат се също варианти със и без разделителна запетая и т. н. Като че ли недостатъчно е разработен въпросът с притежателните прилагателни (братов, майчин), при които се наблюдава доста голяма асиметрия дори между

близкородствените славянски езици и моят опит сочи, че се бъркат и усвояват трудно от чужденци, при това и в двете посоки (от и към БЕ).

Заклучението на работата според мен би могло, по-точно е трябвало, да бъде по-„тежко“, по-обстойно, да обобщи резултатите и да изтъкне приносите на авторката.

Относно останалите препоръчителни компоненти на становище за хабилитационен труд срещам естествени затруднения по причина, че не съм специалист по преподаване на български език като чужд и не съм следила публикациите в тази област. Не съм специалист и по съвременен български език, както и по историята на същия – познанията ми в тези области са несистемни и „придружаващи“. Но от прегледа на представените за целите на конкурса материали добивам пълна убеденост, че Галина Куртева е високо квалифициран филолог от модерен европейски тип, при това непрекъснато усъвършенстващ се, отворен за най-новите образователни форми (дистанционно, онлайн обучение, Мудъл...), полиглот, с разнообразни научни интереси и изяви, участник и инициатор в авторитетни международни проекти и научни формати, лектор в редица световни университети, автор на оригинални и с практическа стойност публикации, съавтор на популярен и активно използван учебник по български за чужденци, ръководител на Еразъм студенти и основен преподавател в Лятно училище за чужденци. Личните ми наблюдения през годините ми като хоноруван преподавател в НБУ ми я разкриха като обичан и талантлив преподавател и администратор.

С оглед на всичко гореказано препоръчвам с пълна убеденост на почитаемото жури да гласува „за“ присъждането на академичната длъжност „Доцент“ на гл. ас. д-р Галина Недялкова Куртева.

София, 19 април 2017 г.

Доц. д-р Анжелина Пенчева